

Ancien régime

Azokért az évekért valakinek felelnie kell.

Mindössze egy éjszakát tölthettünk az új lakásban, és már cipeltek is minket le, falura, mivelhogy leánytestvérünk világra jövele néhány héttel korábbra sikeredett. Mire visszatértünk, az újrakezdés idillje atomjaira hullott.

Egy héttel előtte még boldogan rugóztunk a vadiúj heverőkön. Jobb híján a picinyke bérház picinyke udvarára termelték oda majdani bútorainkat. Ami a Városban, leendő lakhelyünkön lesz a berendezésünk. A szomszéd kölykök körbeálltak minket, és irigykedtek. Mennek. Ezeknek sikerült kiszállni a mókuserékből.

Már az évfázón – első évfázómon – ott lógott a levegőben: véget ért valami. Valami rossz. Négy egész négy tizedes bizonyítványom ellenére azt kellett éreznem: az osztály szegylene vagyok. Megviselt, szennyes ruházatom, állandóan elfelejtett házi feladataim, maszatos, saláta füzeteim. Változó magatartás és szorgalom. Semmivel sem kívántam szembemenni. Nem bírtam összerakni egyszerűen, mit várnak el tőlem.

A Városban – ebben egy percig sem kételkedtünk – valami csodálatos, új világ vár. Fürdőszoba kék csempével. Külön vécé. Addig csak a szomszédékét használtuk. Minden alkalommal meg kellett őket kérni. De a kisdolgunkat a konyha sarkában, a vödörbe. Ha betegség tört rám: kanyaró, rubeola, bilibe rókáztam.

A lakás (pontosabban: fél lakás; másik, nagyobbik fele a rendőréké) rémálmok tanúja volt. Valakik vetítettek az ajtó felőli falra. Diavetítóből, úgy lehet, de ezek a képek cseppet sem szórakoztattak. Nyomasztottak, rémisztettek inkább. Gyakran azt sem tudtam eldönteni, valóban álmodom-e. Vagy félig felriadtam már. Esetleg egészen, de retinámon még mindig ott kísértene a lidérces alakzatok. Reszketve, szinte önkívületben kaparásztam a villanykapcsoló meg a szoba kilincse után. Hogy átérjek akár-hogyan a kisebbik, a félszobába anyámhoz, apámhoz, öcsémhez. Csakhogy a kisszobában ott a csúf, a kacsorrú hölgy, aki édesanyámhoz jött ugyan, de engemet méreget állandóan.

S hogy visszatértünk, kiderült: minden másképp van. Eszünkbe sem jutott például: szüleinknek is szükségük lenne valami fekvőalkalmatosságra. Újszülött hűgunkról nem is beszélve. Jó néhány hónap telt bele, míg ők is beszereztek két összecukható heverőt. Az angolvécé azért működött. És a fürdőszobában halványkék volt a csempe.

Kisdobos-egyenre persze nem futotta. Sem sipszinórra, derékszíjra tábortüzes csattal. Töltőtollaim, radírjaim hetenként maradtak el tőlem.

Csak a sötét álmok nem. Azok valahogyan a nyakamon maradtak.

Később terjedt a szóbeszéd, miszerint hét, azaz hét reménytelen, félőriült foglyot őriztek már csak a Bastille-ban, mikor megostromolták, s porig rombolták. Nem na-

gyon értették, mi a fene zajlik körülöttük. Az őrség az első lövésre megadta magát, de a sokaság nem kegyelmezett. Valamennyit meglincselték.

„Ez nem volt a pakliban! Mirabeau a haját tépte. Úgy egyezettünk, hogy parlamenti keretek között tartjuk a folyamatokat. A vak, nyálkás tömeg magától nem tesz ilyet. Valaki belepiszkált.”

Felállt, és minden átmenet nélkül bezavart egy irgalmatlan jobbegyeneset Sieyés ab-bénak.

„Nem én találtam ki, te sügér! Már lilult szeme alatt. A дума eredetileg Chamfort-é. Én csak megfejeltem egy félmondattal. A harmadik rendet illetően.”

„Lógni fogunk mind. Fejünkre nőnek a másod- és harmadvonalbeliek. Gyér olvasottság, hiányos nyelvtudás, beleérzőképesség nulla. Nézz csak ki! Ki, az utcára! Ez kerül majd be a történelemkönyvbe. *Ennek* kapcsán rendeznek világméretű ünnepélyeket. Katonai bemutatóval. Légiparádéval.”

Örvénylett odakint a massa. Zárakat feszítettek fel, asszonyokat, leányokat döntöttek hanyatt. S látszott: azoknak nincs is nagyon ellenére.

„Ez lógott a levegőben. Sejtettük mindnyájan, hogy csak ennyi jön ki belőlük. Felokosítani valamennyit, túl sok idő. Sok a járulékos költség.”

Abszintot ittak fék nélkül lényegében. Nem élvezték, de már képtelenek voltak visszafogni magukat.

„Mert tisztában voltunk vele, hogy mi magunk sem bírjuk átlépni az árnyékunkat. Akik alulról jöttek, szinte mind Versailles tükörerotikájára ácsingóztak. Akik felülről, csak a képeskönyvekből meg az utaztató regényekből ismerték a népet. Azt képzeltek: együgyű, romlatlan gyermekek.”

„A valóságban valakinek mindig fertőznie kell őket. Zászlókkal, jelszavakkal. Ha ki-maradnának életükből, akkor is tombolnának, csak sokkal vadabbul. És visszaterelni őket az akolba, ezerszerte fáradságosabb, véresebb feladat lenne. Rövid, ütemes, könnyen elgondolható mondatok tartják őket pórázon.”

„Csakhogy ez nem szabadság. Nem egyenlőség, nem testvériség. Nem forradalom.”

Félrészezen, egymás szavába vágva. Mindkettő érezte: nincs teljesen igaza. Mi több: minél többet vitázik, annál kevésbé. De magába szállni, megkövetni a másikat, az aztán végképp nem.

A legeslegvégén azért mégis megegyeztek valami olyasfélben, hogy Rousseau a felelős leginkább. Ő már úgysem él.

Senki ne higgye: jó annak, akit az öregség elkerül.

A boldog embert lépcsőről lépcsőre, óvatosan cserkészi be magának az elmúlás. Mire odáig jut, úgyszólván önként dül hanyatt. Aki emlékezik, meghalni sem bír tisztességgel.

Ahogy an átlényegülnek a lidérces álmok is. Nem üldöz már a rém felfelé a lépcsőházon. Nem zörget kétségbeesetten az emberfia a bejárati ajtón. (Ha magára zárhatja, úgy hiszi, odakint tarthatja a Szörnyeteget.)

Ettől kezdve szomorú, lepattant álmokból szokás felriadni. Az utcák – kapualjak, bolthajtások – tökéletesen átfurmálódtak. Amúgy lehetetlenség eltévedni. A láb, az álombéli szinte magától téved tilos helyekre.

S a régi otthon fura módon egybeépül a jelenlegivel. Április van, s havazik ismét. Kéthárom hét még. Aztán újra hőség, virágzás. Majd ismét fagy. Nagyjából ez a dolgok rendje.

A test romlását kivétel nélkül a lélek romlása előzi, váltja ki.

A régi lugasokba, hangversenytermekbe nincs visszatérés. Azoknak egészen pontosan, akik úgy kövültek bele a Téridő egy-egy cseppjébe, mint őszivarok a borostyánkőbe. A többiek félkábán, félgyönyörrel verdestek tovább.

S hogy egyre ritkábban sikerül a repülés. Régebben – afféle utolsó utáni menedék-ként – ki lehetett térti így az üldözők elől. Fel, jó magasra. Azok odalent csak lestek és szitkozódtak. Aztán jöttek a kutyák (koromfekete, morcos véredek), és mind feljebb ug-ráltak. Egészen az ember bokájáig.

Az ész, a fogalomrendszer gyakran egészen sokáig egyben maradhat. Az alkönyvtárak szinte kifogástalanul, szinte hiánytalanul. Kommunikálnak is egymással. Csupán a parkot nem ismerik fel. A gimnázium dísztermét, melyről később derült ki, hogy valamikor miséztek is benne.

Teljesen hasztalan a fogadkozás, miszerint ez az utolsó, soha többet, holnaptól egy sorban por-arcúakkal, köd-arcúakkal. Senki sem felejtődik ott csak úgy, magától. Az ilyen titokban mindig abban reménykedik, hogy váratlanul megnyílik egy ajtó, mielőtt kipattanna a botrány, s ő kisurranhat csapot-papot hátrahagyva.

Valamint a nosztalgia. A régvolt jelek, zenék egyszer csak beállnak. Azok, amelyekkel tizenévesen nemigen lehetett boldogulni. S aztán a vénülés kezdetén váratlanul egymás-ba zuhantak. Mivelhogy otffelejtődtek.

Az emberfia lényegében szándékosan ragad kívül téren és időn. Hazárd módon mu-gotag rajta kívülálló hatalmakra: angyalokra, démonokra.

Mirabeau teljesen szétesett a végére. Ivásra adta a fejét, és két marékkal szórta a pénzt. Családját romlásba döntötte. Addig sem lehetett túl kellemes embernek mondani, de rútság-a akkorra egészen kiütözött. Haja csimbókban lógott, arca felpuffedt. Búzlótt.

Ő járt jobban. Chamfort a Conciergerie foglyaként vágta fel az ereit. El nem bírta képzelní: nemcsak a címek, kiváltságok töröltettek el, de a szerzett érdemek is. „Nincs többé harmadik rend, kispám, röhögtek képébe a sans-culotte-ok. Akire rámutatunk, az a nép ellensége, mehet a lecsóba.”

Az értelmesebbek összerakták még: annyi a forradalomnak. Ott bukott meg, mikor valamelyik sérült kitalálta, hogy az egyetemes erkölcs nevében irtani kell a szerelmet. Az érzék *önmagában* a bűn forrása.

Ez persze nem jelentette, hogy bárki bármikor megfelelő kapcsolatok birtokában nem játszhatta ki a sarkalatos tételeket.

Aprócska rossz sejtések köröskörül, görcsöcskék a gyomortájékon: akárhogyan is töri magát az ember, nem lehet egészen jófiú. Valakik valahol – hátunk mögött – eldöntöt-ték, hogy ki tekinthető zsinórmértéknek. A többi próbálkozhat igazodni, de tutira akkor sem mehet. Már csak azért sem, mert a szabályok bármikor tetszés szerint felülírhatók. De ez csak afféle sanda szóbeszéd.

Boldog-boldogtalan adogatta kézről kézre a királynéről készült obszcén gúnyrajzokat. Amúgy egyik sem hitte komolyan, hogy Marie Antoinette fehérmájú lett volna, ribanc. Ki nem végzik különben.

S közben az állandósult népünnepélyek, parádék. Fel-alá a vérpad és a Mars-mező között. Sör, lufi, csasztuskák. Az egyorrú, kétfülű *citoyen* el nem bírta dönteni: rettegjen vagy lelkesedjen inkább.

Bailly, a csillagász, olcsón megúszta a guillotine-nal. „A Köztársaságnak nincs szüksége vegyészekre”, röhögött a vérbíró Lavoisier képébe. Mintha az odafönt levők nem vérbe: hulladékba, ürülékbe akarták volna temetni a világot. Chénier, a költő meg sem próbálta titkolni: halálosan szerelmes a királynéba.

„Még egy forradalom nem fér bele, habzott, csattogott a népbiztosok, tricoteuse-ök szája. Idejében gondoskodtunk róla, hogy védett legyen a márkanév. Bármi, ami ettől akár jobbra, akár balra: plágium.”

Hogy valahol – olykor közel, olykor távolabb – háború folyik, szóba sem került. A hadi szerencse csak egyéni pályákra volt kihatással. Ha Párizs elesik, bevonulnak az intervenciósök, valószínűleg nem jelentett volna semmiféle törést.

Sieyès abbé megszavazta a király halálos ítéletét. Felfelé bukkott.

Utólag kiderült: kapusból is lehet hős. Csak semmi haszon rajta. Odaáll, beáldozza magát, végül mégiscsak a centert viszik le vállon. Kamikaze. Legfeljebb szamuráj.

Egyértelmű: Gerd Müller semmit sem csinált a pályán, csak jókor volt jó helyen. És bevarrta. Nemcsak a fickók, a bigék is megzavarodtak érte.

Mert a szép, okos és krizantémlelkű lányok legvégtére mindig valami surmónál kötnek ki. Iszik, veri őket, de képtelenség lapátra tenni.

A kapus ellenben egyedül marad. Vénebb is a többenél. Ottfelejtették. Kiszállt valamiért a tülekedésből, ezért jut elég ideje szemlélődni. A dráma úgysis mindig az ellenfél tizenhatosánál zajlik. Ha a sajátjánál: kutyakomédia. Mikor kifogja a száz százalékos ziccert: vakszerencse. A valódi helyzetekre úgysis képtelenség felkészülni. Kispályán legkevésbé.

Más kapusok persze: szerencsétlen flótások. Túlsúlyosak, lelkileg visszamaradtak. Át nem látják, mi is zajlik voltaképpen alapvonalról alapvonalig. Bekettől centerhelig mindnek az a kényszerképzete, hogy a csajok ott állnak a lelátón. És ezért a tévedésért a saját csapatársat is le lehet cselezni. (A *másik* kapusnak természetesen *erről* lövése sincs.)

A kapus filozófus. Forгатókönyvíró. Feltaláló. Persze csak akkor, ha nem kövérkés, malacrózsaszín, mama kedvence. Kapussá az lehet csak, akinek semmi köze a focihoz. Négy év múlva úgysis ott a következő vébé. Addig lehet szidni az ügyeletes szövetségi kapitányt. Meg tövig rágni a körmöt: kijutnak-e a mieink? (Naná, hogy nem.)

E miatt magától értetődően kihagyják egy rakás dologból. Sörözni, csajozni nélküle járnak általában. Amúgy sem fogja fel, mire jó ez az egész hercehurca. Slágerlistákról harangozni sem hallott. Különösen az amerikaiakról. Megeshet: klasszikus zenét hallgat stikában. Esetleg játszik is. Csellón, fuvolán.

Tisztában van vele: azért nem jár ünneplés, ha az ellenfél csatára (nála fél fejjel magasabb, izomagyú) két méterről, tuti helyzetben a képébe bikázza a labdát. A többieket fogja oltani: miért nem ide vagy oda passzolta. Neki meg egyszerűen mákja volt.

A lányt keresi, akit másfél hónapja látott a koncerten. A halványkék nadrágkosztümöst, a különös arcút, akinek a nevét sem tudja még. Akiről történeteket talál ki. Izgalmasakat, érzelmeseket.

Évek, évtizedek telhetnek el, mire összeáll neki: ezek a hihetetlen védések mégsem lehettek teljesen véletlenek. (Egyáltalán, a véletlen mint *olyan*...) A jobbszélsők, középpályások, söprögetők lecsapták a kezéről az összes létező riadtözike-tekintetű lányt. Gyereket csináltak neki, leléptek egy másikkal, elpohosodtak, kihullt a hajuk. S most ott

ülnek vele szemben valami krimóban, kétségbeesetten fürkészik az ábrázatát: jaj, mire emlékszik ez, mire nem? Hajlandó-e igazolni minket, balekokat?

S ő a sokadik feles után (Lassítani, lassítani! Irgalmatlan dolog a másnaposság!) alig bírja követni azt a sok pánikszerű mentegetőzést. Eldőlne legszívesebben, és aludna. Ezek tényleg nem tudják, hogy meg fog bocsátani.

Mert a kapusnak az a hivatása.

Végső kétségbeesésünkben arra szántuk el magunkat: felkutatunk mindenkit, akiről tudjuk, tudni véljük, hogy akkor, ott, röviden: benne volt. Mennyit őriznek a nagy lo-bogásból? Rejtőznek-e még lángocsák, csendben zizegő zsarátnokok?

Különösen azután, hogy a hivatalos álláspont szerint győztünk. Vagy valami efféle.

Legkevésbé azokkal lehetett szólni, akik a körülmények, a sajnálatos események, kurzusváltások dacára tartották magukban a meggyőződést, hogy mégis. Mégis. Kaptak ők már hideget, meleget. Neveztek őket elhajlónak, véresszájúnak.

Az abbét hiába kerestük. Kivonult a közéletből az ismert történések óta. Értettük is, nem is.

A legtöbbje eltűnt egyszerűen. Tudtuk, túléltek a tisztogatásokat, koncepciók pereket. S hogy lehetőségeik szerint elmentek a falig. Néha azon túl is. Élnek, efelől nem volt kétségünk, de arcuk, nevük, hangjuk hová szívódott fel: belegendolni sem mertünk.

„Polgártársak, szolt ki egy asszonyka az ajtóreszből, mi már régesrég nem foglalkozunk ilyen kérdésekkel. Annak idején alaposan ráfizettünk. Bízunk valamiben, és úgy maradtunk. Ideje, hogy nektek is benőjön a fejetek lágya.”

Valóban. Régi üldözöinkre, ellenfeleinkre egyre inkább nem bírtunk haraggal gondolni. Sajnálattal, részvétellel sem. Eljelentéktelenedésük kikerült a történelem hatósugarából. Egyre fakóbbá, áttetszőbbekké váltak, ám mégis mi szenvedtünk tőle.

„Mégis, ki nyert, ha továbbra sem tudunk diadalmámborban úszni? Most azonnal menjünk oda, és romboljuk le még egyszer! S aztán harmadszor, negyedszer, ha kell.” Kínunkban egyre vadabb hülyeségeket hordtunk össze.

Be nem ismertük volna: hiányzott Versailles. A tükörfolyosók, az estélyek, a vadászatok. Hiányzott a királyné. Minden, aminek a nevét hivatalosan csak szitokszavak kíséretében vehettük a szánkra. Minden, aminek képe rendszeresen kísérteni szokott buja álmainkban. A Bastille.

Aztán egyikünk úgyszólván félálmban a térképre bökött: Waterloo. Összerezzen-tünk: „a vég?”. „Inkább a kezdet. Talán.”

Valami más jött, nem a nyár. Jéggel-viharral, korai gyümölcsrothadással. A pezsgős üvegeket is elfelejtettük fenéig inni.

„Jobb volna tán visszatarhálni a régi, szép, puhadiktatúrás időket.” Nem *odaátról* nyomultak ezek a szövegek. A kettős nyilvánosságot, a rejtjeleket, a megdumálható majdnem-elvtársat bent, a hivatalban. Francba a rendszerváltással! A nyomorúságunk legalább a miénk volt. Ha fáj a fogunk, ha elromlott az idő – szar a Rendszer.”

Kellett az a délután, az a koraalkonyat, akár a falat kenyér. Az évforduló. Pedig tisztában volt vele fű, fa és vadvirág, hogy ez játszma. Mi megpróbálunk kart a karba, akárcsak azok ott, a Rádió előtt (nem megy) és velünk szemben karhatalmisták, ávosok, ruszlik. Virtuális forradalom.

Nem, nem jó fiúnak lenni, nem a győztes oldalra állni. Csak valami jelet – atyavilág! –, hogy nem szaladtunk lyukra szokás szerint. Hogy a kis, kövérkés, kopasz beavattott, aki ott pusmog, vihorászik a szomszéd asztalnál, miközben beszélök, beszélünk – szóval, most ő a hunyó.

Mikor volt itt utoljára nyár? Nem, nem a szárazságok. Sem a fülledt, zivatar előtti némaságok. A mégis, mégis folyton kihátráló tömör fellegek. Hamisították, nyilvánvaló. Próbálkoznak még vele egy darabig.

Csak most le nem fagyni! Elavult, özvénvz előtti szoftvereken kocogunk. A billentyűzet közel áll a széteséshez. Némely karakter irányába már csak úgy, megszokásból csapunk. Programjaink jelentős részét házilag dekódoltuk.

Valaki mégiscsak felelős ezért az elcseszett nyáért! Nyilvánvaló, nem sokra megy vele az ember, de azért jólesne előkapni, és leverni rajta. Brutálisan rövidülnek a nappalok.

Ideje, hogy valaki szóljon valamit. Magunknak is, meg úgy, általában. Soha többé azokat az édeskés félálmokat! Soha pirkadat előtti felriadásokat, kapkodásokat levegő után! Hogy jaj, a dallamok, a képek, a nosztalgiaák már megint! A félmúlt, mely úgy az enyém, hogy senkié. Úgy fáj, hogy simogat.

A pezsgő maradékát amúgy ki lehet borítani. Kiszállt belőle a buborék, meg is eccetedett talán. A reggel messze még, visszaaludni nem megy.

Angyal

HORVÁTH (EÖ) TAMÁS (1959) Szentgotthárdon született. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerzett diplomát. Budapesten a Szinyei Merse Pál Gimnáziumban ének-zenét tanít. Két kötete van: *Vizek fészke* (novellák, 2001); *Abol a part szakad* (regény, 2010).